

Bociek

Biuletyn Klubu Przyrodników

*Torfowiska Orawsko – Nowotarskie
(fot. Aleksandra Pępkowska - Król, OTOP) – str. 34*

149 1/2022

SPRAWOZDANIE

Zarządu Klubu z działalności w roku 2021

Prace nad planem zadań ochronnych obszaru
Natura 2000 Dolina Słupi. Fot. K. Banaszak

Członkowie Klubu

W dniu 31.12.2021 r. Klub liczył 259 członków. W roku 2021 deklarację członkowską przesłało do nas 15 osób. Z członkostwa zrezygnowało 8 osób. Dnia 17 grudnia 2021 r. Zarząd Klubu Przyrodników stwierdził utratę członkostwa 550 osób (z powodu braku opłat składki członkowskiej zgodnie z zapisami w Statucie). W związku z tym statystyka osób pochodzących z poszczególnych województw znacząco się zmieniła i aktualnie wygląda następująco: dolnośląskie – 17 osób, kujawsko-pomorskie – 3, lubelskie – 2, lubuskie – 61, łódzkie – 5, małopolskie – 9, mazowieckie – 5, opolskie – 4, podkarpackie – 2, podlaskie – 3, pomorskie – 31, śląskie – 7, świętokrzyskie – 1, warmińsko-mazurskie – 5, wielkopolskie – 80, zachodniopomorskie – 22, brak danych – 2 osoby. Najstarszy Klubowicz (spośród osób, które udostępniły

takie dane) obchodzi w tym roku 76 urodziny, a najmłodszy 8.

Koła terenowe

W ramach struktur organizacyjnych Klubu w roku 2021 działalność prowadziło pięć kół terenowych: pilskie, wolsztyńskie, poznańskie, dolnośląskie i wschodniopomorskie.

PROJEKTY OCHRONY PRZYRODY REALIZOWANE

1. Przeciwdziałanie zmianom klimatu w ramach ochrony torfowisk na nizinie Wschodnio- i Środkowoeuropejskiej. Projekt realizowany z niemiecką organizacją NABU oraz NGO z Litwy, Łotwy i Estonii. Rozpoczął się we wrześniu 2016 r. Jest współfinansowany przez Fundusz Life, WFOŚiGW w Gdańsku i Baltic Sea Conservation Foundation. Dotyczy roli torfowisk w łagodzeniu zmian klimatu. Działania po stronie polskiej dotyczą ochrony i renaturyzacji torfowisk w Słowińskim Parku Narodowym.

W ramach projektu, w roku 2021:

- kontynuowaliśmy rutynowe działania związane z monitoringiem, pomiarami hydrologicznymi i badaniami próbek wody torfowisk Słowińskiego Parku Narodowego, kontynuowano także pomiary emisji gazów cieplarnianych,
- wykonano 91 szt. pływających wysp na zbiornikach po eksploatacji torfu w kopalni Krakulice (eksperymentalne działania służące odtworzeniu procesów torfotwórczych),

- wykonano ok. 350 przegród różnego typu na rowach i bruzdach terenowych odprowadzających wodę z torfowisk SPN.

Projekt zakończył się 31 marca 2022 r.

2. Wspólnie z belgijską ekologiczną organizacją pozarządową Natuurpunt realizowano projekt pt. "Zielone Doliny: łączenie ochrony siedlisk przyrodniczych z długoterminowym zarządzaniem biomasa i włączaniem wielu interesariuszy". Projekt współfinansowany jest ze środków Funduszu Life. Celem projektu jest zapewnienie trwałości działań ochronnych podejmowanych w ostojach Klubu poprzez rozbudowę infrastruktury technicznej służącej zagospodarowaniu uzyskiwanej biomasy w Stacji Terenowej w Owczarach. W roku 2021:

- zakończono budowę nowego budynku kotłowni w Owczarach,
- zakończono prace związane z uruchomieniem „naturalnego” ogródka zabaw dla dzieci (powstały wiklinowe budowle, drewniane elementy, wiata),
- zakończono remont i budowę nowych zastawek na rowach w rezerwach Dolina Ilanki I i Dolina Ilanki II,
- zakupiono nowy sprzęt w postaci traktora z ładowaczem oraz brykieciarkę do zbieranej z łąk i torfowisk biomasy.

3. Rozwijano koordynowaną przez Klub i prowadzoną wspólnie z kilkunastoma innymi organizacjami ogólnopolską akcją "Rezerwaty – czas na comeback!" mającą na celu uzupełnienie i rozwój istniejącej sieci rezerwatów przyrody w kraju.

4. Przebudowa oraz zmiana sposobu użytkowania zabytkowego budynku z XVIII w. - karczny sądowej w Uniemyślu – kompleksowy remont.

W roku 2021 wykonano niezbędną dokumentację i wspólnie z inspektorem nadzoru i projektantami określono zakres prac remontowych w Stacji niezbędnych do dokończenia remontu i adaptacji na ośrodek edukacji ekologicznej skoncentrowanym na przyrodzie Sudetów Środkowych, ochronie i reintrodukcji niepylaka apollo w ramach projektu dofinansowanego przez Life+ i NFOŚiGW.

5. Kontynuowano akcję **ochrony muraw kserotermicznych nad dolnym Bobrem**, zmierzającą do objęcia najcenniejszych fragmentów czynną ochroną, w tym publiczną zbiórkę środków na wykup wybranych działek obejmujących murawy, stanowiących własność prywatną. Sfinalizowano zakup dwóch działek.

6. Wspólnie z Karkonoskim Parkiem Narodowym i Instytutem Botaniki PAN oraz trzema innymi organizacjami pozarządowymi z Czech i Austrii uzyskano dotację ze środków Life+ oraz NFOŚiGW i rozpoczęto realizację **projektu ochrony i reintrodukcji niepylaka apollo** (w Polsce na terenie Sudetów).

W Stacji Terenowej w Uniemyślu powstanie hodowla zachowawcza niepylaka, która będzie wsparciem hodowli w Karkonoskim PN. Osobniki rozmnożone w warunkach ex-situ będą następnie wsiedlane w historyczne miejsca występowania niepylaka w Sudetach na wcześniej przygotowane powierzchnie.

Dodatkowo w ramach projektu w Stacji Terenowej w Uniemyślu ma powstać Ośrodek Edukacji Ekologicznej skoncentrowany na przyrodzie Sudetów Środkowych, ochronie i reintrodukcji niepylaka apollo.

W 2021 r., w ramach projektu trwały prace związane z inwentaryzacją odpowiednich poletek do reintrodukcji, rozmowy z właścicielami odnośnie dzierżawy bądź wykupu gruntów pod ochronę niepylaka, konsultacje z Karkonoskim PN i innymi jednostkami.

7. Wspólnie z NABU (Niemcy) w partnerstwie z OTOP uzyskano dotację oraz rozpoczęto realizację projektu pt. **„Multi-stakeholder Landscape and Technical Innovation leading to Peatland Ecosystem Restoration”**. Projekt ma za zadanie wsparcie ochrony Torfowisk Orawsko-Nowotarskich.

8. W roku 2021 zawarto umowę z WWF Polska na wspólną realizację projektu pt. **„Obszary chronione prywatnie”**. Umowa przewiduje przekazanie w formie darowizny środków finansowych przez WWF na wykup atrakcyjnych przyrodniczo łąk i torfowisk na terenie kraju. Umowa obejmuje wstępnie kilka obszarów o łącznej powierzchni kilkudziesięciu ha położonych w dolinie Rospudy, Pliszki, a także torfowisk k. Sulęczyna.

9. W roku 2021 Stacja Terenowa w Owczarach otrzymała dofinansowanie do projektu **„Przyroda na zboczu doliny”**, realizowanego razem z Fundacją Dziupla Inicjatyw Przyrodniczych. Wspólny projekt wyłonił się w wyniku wcześniejszej „pozaprojektowej” wspól-

pracy obu organizacji, m.in. przy ochronie drzew przed wycinkami. Projekt jest finansowany z programu NOWEFIO. Jego celem jest edukacja i angażowanie społeczeństwa w ochronę przyrody, poprzez organizację licznych imprez edukacyjnych. W ramach projektu zorganizowane będą nowe imprezy oraz kontynuowane cykliczne imprezy edukacyjne obu organizacji. W planach są Spotkania z Łąką, Festiwale Przyrodnicze, pikniki edukacyjne na wsiach, zajęcia edukacyjne w szkołach i domach pomocy społecznej, praktyczne działania z zakresu odtwarzanie sadów i alei starych odmian drzew owocowych w gminie, a także akcje wycinek zarośli na murawach kserotermicznych. Zaplanowano również plenery plastyczne i fotograficzne o tematyce przyrodniczej, wydanie broszurek edukacyjnych: o murawach kserotermicznych w Owczarach oraz o starych odmianach drzew owocowych.

W projekcie zaplanowane jest także doposażenie obu organizacji. W 2021 r. Stacja w Owczarach wzbogaciła się m.in. o nowe lornetki, laptop, drukarkę. Wyremontowano i doposażono kuchnię, zakupiono drobne, ale niezbędne w Stacji narzędzia, takie jak sekatory, widły, szpadle, siekiery.

Działalność rolno-środowiskowo-klimatyczna

Klub kontynuował rozpoczętą przed laty ochronę zagrożonych elementów krajobrazu rolniczego w ramach prowadzonego gospodarstwa rolnego w

Owczarach oraz posiadanych i dzierżawionych gruntów. Hodowla zwierząt obejmowała ok. 200 owiec, 10 kóz oraz 1 konia. W Owczarach kontynuowano wypas muraw kserotermicznych, prowadzono szkółkę starych odmian drzew owocowych (zaszczepiono ok. 1000 sadzonek) oraz kolekcję zachowawczą chwastów. W roku 2021 kontynuowano nowy cykl realizacji programu rolno-środowiskowo-klimatycznego w ramach różnych wariantów pakietu 4 i 5 (ochrona siedlisk i zagrożonych gatunków ptaków) obejmujących murawy kserotermiczne w dolinie Odry (głównie w okolicach Owczar, Zatoni Dolnej i Cedyni), murawy kserotermiczne w okolicach Gorzowa Wlkp., łąki w Koźminku, łąki nad Obrą, łąki i torfowiska nad Iłanką k. Torzymia i torfowiska nad Pliszką w Kosobudkach oraz torfowiska w różnych rejonach Pomorza. W roku 2021 r. rozpoczęto wypas owiec na murawach kserotermicznych w rezerwacie „Murawy Gorzowskie”. Łącznie programem rolno-środowiskowym objętych jest ok. 125 ha gruntów - głównie muraw kserotermicznych, różnego typu łąk i torfowisk. Wypas i koszenia prowadzono zgodnie z wymogami określonymi w programach rolno-środowiskowo-klimatycznych.

Opracowania i ekspertyzy

W roku 2021 Klub kontynuował lub rozpoczął prace terenowe i kameralne na potrzeby kilkudziesięciu opracowań, wykonywane na zlecenie różnych instytucji. Były to:

Koszenie łąk na terenie Obszaru Natura 2000 Małe Pieniny PLH120025. Fot. T. Bąkowski.

- projekt planu ochrony Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego - na zlecenie Pomorskiego Zarządu Parków Krajobrazowych (zakończono i podsumowano etap inwentaryzacji terenowych, przeanalizowano zagrożenia i sposoby ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych Parku, wypracowano wstępną koncepcję ochrony),
- projekt planu ochrony Parku Krajobrazowego Dolina Słupi - na zlecenie Pomorskiego zarządu Parków Krajobrazowych, przy współpracy z Narodową Fundacją Ochrony Środowiska (wykonano zasadnicze prace inwentaryzacyjne w zakresie

inwentaryzacji chronionych siedlisk przyrodniczych, chronionych i zagrożonych gatunków, walorów krajobrazowych i kulturowych),

- plany zadań ochronnych dla 5 obszarów Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim: Ostoja Dylewskie Wzgórze, Ostoja Welska, Przełomowa Dolina Rzeki Wel, Puszcza Romincka i Lasy Iławskie – na zlecenie RDOŚ Olsztyn,
- plany zadań ochronnych 7 obszarów Natura 2000 w województwie pomorskim: Karwickie Źródła, Sporysz, Rynna Dłużnicy, Lasy Rekowskie, Mętne, Nowa Brda, Dolina Słupi,
- plany zadań ochronnych 6 obszarów Natura 2000 w województwie zachodniopomorskim: Karsibórz Świdwiński, Dolina

Grabowej, Dorzecze Parsęty, Ostoja Goleńniewska, Dolina Piławy, Dolina Radwi, Chocieli i Chotli na zlecenie RDOŚ Szczecin,

- projekty planów ochrony rezerwatów: Jezioro Małe Łowne, Bagnisko Niedźwiady, Paraszyńskie Wąwozy, Zajęcze Wzgórze, Nowe Wicko, Źródłiskowe Torfowisko, Buczyna nad Słupią na zlecenie RDOŚ Gdańsk,
- projekt planu ochrony rezerwatu Uroczysko Kramnik na zlecenie RDOŚ Olsztyn,
- dokumentacja projektowa rezerwatu przyrody Lasy Sopotkie na zlecenie Urzędu Miasta Sopotu,
- monitoring siedlisk przyrodniczych w obszarze Natura 2000 Hopowo PLH220010 na zlecenie RDOŚ Gdańsk.

Powyższe prace zostaną zakończone w roku 2022.

Na początku roku 2021 zakończono pracę nad:

- PZO obszarów: Torfowisko Reptowo i Ostoja Golczewska na zlecenie RDOŚ Szczecin,
- PZO obszarów: Guzy, Zielenina, Prokowo, Lubieszynek, Stary Bukowiec, Nowa Sikorska Huta, Pomlewo, Huta Dolna, Sztumskie Pole, Mikołajki Pomorskie, Jezioro Krąg i Torfowisko Trzebielino w województwie pomorskim na zlecenie RDOŚ Gdańsk.

Edukacja i promocja ochrony przyrody

W roku 2021 z uwagi na epidemię nie odbył się tradycyjny zjazd Klubu. Zwołano wyłącznie Walne Zgromadzenie Klubu, które odbyło się w Owczarach, w dniu 20 sierpnia.

Badania na potrzeby planu ochrony rezerwatu Uroczysko Kramnik. Fot. K. Banaszak.

Z uwagi na sytuację epidemiologiczną odwołano organizowaną tradycyjnie od lat wiosenną sesję naukową.

W Stacji Terenowej w Owczarach

Klub był organizatorem kilkunastu imprez i spotkań odbywających się w Stacji Terenowej w Owczarach. Pracownicy Stacji interweniowali w sprawie planów usuwania drzew przy DK22 biegnącej na granicy PN Ujście Warty. W wyniku naszej (oraz Towarzystwa Przyjaciół Słońska i Fundacji Dziupła Inicjatyw Przyrodniczych) interwencji do wycinki

nie doszło, ale ponieważ planowany jest remont tej drogi, Stacja nadal monitoruje prace i plany GDDKiA. Wiosną i jesienią 2021 r. pracownicy Stacji i członkowie Klubu kolejny już rok uczestniczyli w monitoringu herpetologicznym. Wyniki monitoringu ukazują wysoką śmiertelność zwierząt z powodu kolizji z samochodami na drodze.

W 2021 r. kontynuowano akcje wycinek zarośli na murawach kserotermicznych. W marcu dzięki pomocy grupy wolontariuszy z Trójmiasta (pod wodzą Sławka Zielińskiego), usunięto odrosty tarniny na pow. ok. 0,40 ha południowego zbocza z murawą ostnicową. Natomiast z grupą pracowników z Zespołu Parków Krajobrazowych Woj. Lubuskiego usunięto naloty tarniny i głógów z pow. ok. 0,30 ha murawy kłosownicowej w Owczarach.

Stacja prowadziła dotychczasową działalność – ochronę muraw kserotermicznych – poprzez hodowlę ok. 180 owiec i kóz, i ich wypas uzupełniony koszeniem, na murawach w Owczarach, w okolicach Gorzowa Wlkp. (w rezerwacie Gorzowskie Murawy i użytku ekologicznym Murawy Gorzowskie), w okolicach Zatoni Dolnej w woj. zachodniopomorskim.

W Stacji Terenowej w Uniemyślu

Tradycyjnie jak co roku zorganizowaliśmy cykliczną imprezę edukacyjną o przyrodniczym i kulturowym charakterze „Dzień otwartych domów przysłupowych”, promującą głównie ochronę zabytkowych obiektów i ich użytkowanie w niekonwencjonalny sposób.

W czerwcu razem z organizacją „Wspólnie dla Chełmska” i Zespołem Szkolno-Przedszkolnym w Chełmsku Śląskim zorganizowano konkurs plastyczno-przyrodniczy, którego motywem przewodnim był niepylak apollo. Konkurs miał charakter regionalny. Do konkursu zgłosiło się ponad 100 uczestników w wieku od 6 do 85 lat z terenu powiatu kamiennogórskiego, wałbrzyskiego i jeleniogórskiego. Najlepsze prace zostały nagrodzone na specjalnej gali w Stacji w Uniemyślu. Zorganizowaliśmy również wystawę najciekawszych wizualizacji motyla w Stacji w Uniemyślu oraz okolicznych Domach Kultury.

Poza tym organizowaliśmy wiele mniejszych, spontanicznych wycieczek terenowych z grupami szkolnymi i lokalnym kółkiem przyrodniczym oraz edukacyjne pogadanki o ptakach i przyrodzie Uniemyśla podczas różnych wiejskich wydarzeń i ogólnopolskich akcji (noc sów, europejski dzień ptaków, dzień dziecka, wakacyjne spacer, mikołajki itp.).

Klub prowadził serwis internetowy. W roku 2021 na stronie kp.org.pl odnotowaliśmy ok. 49 tys. odwiedzin pochodzących z kilkudziesięciu krajów. Najwięcej gości zagranicznych pochodziło z Niemiec, USA, Wielkiej Brytanii, Brazylii i Holandii. Z terenu Polski odnotowano niespełna 46 tys. wizyt. W czołówce miast, z których pochodziły osoby odwiedzające naszą stronę znalazły się: Warszawa, Gdańsk, Wrocław, Poznań i Kraków.

W roku 2021 Klub był stale obecny na portalu społecznościowym Facebook. Swoje konta na portalu mają też Koła Terenowe oraz Stacje.

W serwisie e-mailowym „Wiadomości KP” ukazało się kilkadziesiąt informacji na temat aktualnych wydarzeń i problemów ochrony przyrody. Wiadomości KP prenumerują 1102 osoby.

Prowadzono skierowany do członków Klubu e-mailowy serwis „info-kp”, w ramach którego raz w miesiącu rozsyłano informacje o bieżących działaniach i przedsięwzięciach Klubu.

Klub powiększał stale zbiory biblioteczne.

Pracownicy Klubu oraz członkowie Kół Terenowych jako zaproszeni goście, z uwagi na epidemię w ograniczonej skali, uczestniczyli w roli prelegentów w kilku spotkaniach oraz imprezach poświęconych ochronie przyrody i edukacji przyrodniczej organizowanych przez różne instytucje.

Wydawnictwa

W ramach działalności Wydawnictwa wydano trzy zeszyty Przeglądu Przyrodniczego, 4 zeszyty biuletynu Bociek oraz kolejną monografię przyrodniczą - Trzcinak.

Organizacja pracy

Na koniec roku 2021 Klub zatrudnił 20 osób, spośród których większość stanowili specjaliści z zakresu ochrony przyrody (biologii, leśnictwa, ochrony środowiska, geologii).

W ramach realizowanych zleceń oraz projektów Klub zatrudnił ok. 20-30 osób w oparciu o umowę o dzieło oraz umowę zlecenie.

Interwencje i uczestnictwo

Podobnie jak w latach poprzednich Klub oraz Koła Terenowe aktywnie włączali się w procedury administracyjne oraz procesy opiniowania różnych aktów prawnych związanych czy mających istotny wpływ na ochronę przyrody. Pracownicy Klubu brali udział w pracach różnych instytucji, gremiów naukowych czy organizacji pozarządowych, których zadaniem było m.in. opiniowanie, opracowanie wytycznych i wskazówek do zarządzania oraz planowania ochrony przyrody.

Członkowie Klubu i pracownicy brali w ograniczonym zakresie (głównie w ramach telekonferencji) udział w spotkaniach i konferencjach poświęconych ochronie przyrody.

Pracownicy udzielili telefonicznie, pocztą elektroniczną lub osobiście kilkuset porad i wskazówek dotyczących ochrony przyrody.

W roku 2021 kontynuowano zaangażowanie interwencyjne w kilkudziesięciu sprawach w różnych miejscach w Polsce i bieżące opiniowanie projektów dokumentów czy aktów prawnych.

Przedstawiciel Klubu uczestniczył w pracach grupy roboczej ds. polskiej adaptacji znowelizowanego standardu certyfikacji lasów FSC, które jednak zakończyły się fiaskiem ze względu na stanowisko Lasów Państwowych.

Proponowany plan pracy na rok 2022

Aktualizowaliśmy informacje w kilkunastu postępowaniach Komisji Europejskiej dotyczących spraw polskich.

Pracownicy Klubu uczestniczyli w pracach rad naukowych: Słowińskiego i Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Przedstawiciel KP jest członkiem Rady międzynarodowej organizacji CEEWeb (sieć na rzecz ochrony bioróżnorodności w Europie Środkowej i Wschodniej), którą reprezentuje także w Grupie Roboczej ds. zarządzania Obszarami Natura 2000 przy Komisji Europejskiej.

Monitorowaliśmy powstawanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 i planów ochrony parków narodowych, a także projekt ustawy o parkach narodowych. Włączyliśmy się w prace „Koalicja 10%” – koalicji polskich NGO na rzecz wdrożenia Europejskiej Strategii Ochrony Bioróżnorodności 2030 w zakresie celów dotyczących obszarów chronionych i obszarów ochrony ścisłej. Jesteśmy członkiem Koalicji Ratujmy Rzeki.

Sprzęt, grunty oraz infrastruktura techniczna

W roku 2021 Klub dokonał zakupów sprzętu technicznego w postaci traktora oraz brykieciarki do biomasy o wartości ok. 200 tys. zł. W roku 2021 zakupiliśmy działkę o pow. 0,55 ha z murawami kserotermicznymi w dolinie Bobru.

Na dzień 31 grudnia 2021 r. Klub był właścicielem ok. 145 ha gruntów, a ok. 160 ha dzierżawił lub użytkował w oparciu o umowy użyczenia.

Projekty

Kontynuacja realizowanych projektów:

1. Przeciwdziałanie zmianom klimatu w ramach ochrony torfowisk na Nizinie Wschodnio- i Środkowoeuropejskiej.
2. Zielone Doliny: łączenie ochrony siedlisk przyrodniczych z długoterminowym zarządzaniem biomasa i włączaniem wielu interesariuszy.
3. Wspieranie rozwoju sieci rezerwatów w Polsce.
4. Opracowanie założeń i wstępnej koncepcji rozwoju w Polsce sieci „obszarów dzikich”.
5. Rezerваты przyrody - czas na comeback!
6. Ochrona muraw nad Bobrem.
7. Projekt restytucji i ochrony niepylaka apollo w Sudetach (w oparciu o stację terenową w Uniemyślu).
8. Projekt „Multi-stakeholder Landscape and Technical Innovation leading to Peatland Ecosystem Restoration”.
9. Projekt „Przyroda na zboczu doliny”.
10. Projekt „Obszary chronione prywatnie”.

Rozwój i modernizacja placówek Klubu

Sukcesywna modernizacja gospodarstwa rolnego w Owczarach, obejmująca budowę nowych i modernizację istniejących nieruchomości, zakup dodatkowych maszyn i narzędzi służących ochronie siedlisk i gatunków oraz utrwalanie dotychczas podejmowanych działań ochronnych w oparciu o pozy-

tywne fundusze ze środków Life (traktor/kosiarka jednoosiowa, kosiarka dyskowa, kosa spalinowa, samochód ciężarowy z przyczepą).

Kontynuacja remontu karczmy sądowej w Uniemyślu.

Zarządzanie i ochrona przyrody w ostojach

1. Kontynuacja i realizacja nowych zadań wynikających z realizowanych pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych.

2. Bieżące prowadzenie niezbędnych zabiegów dla ochrony gatunków i siedlisk w ostojach Klubu.

Wydawnictwa

1. Kontynuacja wydawania kwartalnika „Przegląd Przyrodniczy” (4 zeszyty).

2. Kontynuacja wydawania biuletynu w wersji ewlektronicznej.

3. Przygotowanie do druku i wydanie 1-2 zeszytów w ramach serii „Monografie Przyrodnicze”.

4. Przygotowanie i druk opracowań książkowych: Rezerваты przyrody w woj. podlaskim i wielkopolskim.

5. Inne wydawnictwa w ramach potrzeb i możliwości.

Opracowania i ekspertyzy wykonywane na zamówienie podmiotów zewnętrznych

1. Zakończenie prac nad PZO dla kilkunastu obszarów oraz planów ochrony rezerwatów, w których prace realizowano w roku 2021.

2. Sporządzanie nowych projektów planów ochrony obszarów chronionych oraz planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 (na dzień 31 marca 2021 r. wiadomo, że Klub w roku 2021 będzie wykonywał 6 nowych projektów planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000: Dolina Brdy i Chociny, Ostoja Zapceńska, Ostoja Borzyszkowska, Dolina Szczyry, Dolina Masłowiczki, Łęgi nad Nysą Łużycką oraz jeden nowy plan ochrony rezerwatu Stare Modrzewie).

Wykonanie ekspertyzy dotyczącej lipiennika Loesela *Liparis loeselii* na potrzeby uzupełnienia stanu wiedzy dla przedmiotów ochrony w obszarze Natura 2000 Mazurskie Bagna PLH280054.

Opracowanie programów ochrony dla rzeki Budkowiczanki i Bogacicy wraz z drukiem publikacji na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego w Opolu.

3. Inne prace wykonywane na potrzeby inwentaryzacji przyrodniczych, dokumentacji, monitoringu przyrodniczego itp.

Interwencje i uczestnictwo

1. Aktywny udział pracowników i członków Klubu w pracach organów doradczych i opiniotwórczych związanych z ochroną przyrody.

2. Monitorowanie działalności administracji różnego szczebla w zakresie ochrony przyrody.

3. Włączanie się w postępowania administracyjne związane z wydawa-

niem różnych decyzji i pozwoleń inwestycji mających wpływ na środowisko.

4. Włączanie się w prace nad przygotowaniem i opiniowaniem aktów prawnych związanych z ochroną przyrody.

5. Kontrolowanie jakości i przestrzegania wysokich standardów opracowań, raportów, planów ochrony itp. dotyczących obszarów chronionych.

6. Podejmowanie działań zmierzających do tworzenia nowych obszarów chronionych.

7. Włączanie się w prace oraz opiniowanie tworzonych planów urzędowania lasu, a w szczególności programów ochrony przyrody w Lasach Państwowych.

8. Poszukiwanie i utrwalanie płaszczyzn współpracy z różnymi podmiotami w celu skuteczniejszej ochrony przyrody.

Edukacja i promocja ochrony przyrody

1. Kontynuacja organizacji imprez w oparciu o stacje terenowe.

2. Kontynuacja szkoleń, warsztatów i zajęć edukacyjnych w oparciu o stacje terenowe w Owczarach i Uniemyślu. W tym kontynuacja spotkań z partnerami zagranicznymi z Niemiec i Czech.

3. Organizacja spotkań, szkoleń i warsztatów w ramach realizowanych projektów.

Organizacja pracy

1. Organizacja szkoleń wewnętrznych dla pracowników w zakresie doskonalenia niezbędnych umiejętności i podnoszenia kwalifikacji w ramach wykonywanych obowiązków (korzystania ze specjalistycznego sprzętu, przyrządów i urządzeń pomiarowych będących na wyposażeniu Klubu, znajomości prawa ochrony przyrody i ochrony środowiska, procedur administracyjnych itp.).

2. Kontynuacja starań w celu większej aktywizacji i zaangażowania członków Klubu w prace i działania na rzecz ochrony przyrody, w tym szczególnie podejmowania działalności interwencyjnej w imieniu i na rzecz Klubu.

3. Kontynuacja wydawania elektronicznego informatora dla członków Klubu – info-kp.

Działalność rolno-środowiskowo-klimatyczna

W roku 2022 Klub będzie kontynuował zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne podjęte w roku 2021, obejmujące większość gruntów, w tym zakupione w ramach realizowanych projektów.

KALENDARIUM ważniejszych przedsięwzięć:

MIESIĄC	MIEJSCE	PRZEDSIĘWZIĘCIE
styczeń-marzec	Owczary	Akcja pobierania zrazów i szczepienia starych odmian drzew owocowych
marzec-kwiecień	Owczary	Akcje wycinki odrostów ekspansywnych zarośli na murawach kserotermicznych w Owczarach z grupą młodzieży z Technikum Leśnego w Staroście
marzec-kwiecień	Murawy nad Bobrem	Wykaszenie i usuwanie wojującego na murawach
marzec-maj	Droga DK22 k. Kostrzyna	Monitoring herpetologiczny na DK22, monitorowanie prac remontowych, interwencje w sprawie tymczasowych płotków
1-3 kwietnia	Ląd	Zjazd i walne Zgromadzenie członków Klubu Przyrodników
9 kwietnia	Uniemyśl	Geologiczna „śnieżyca” - warsztaty geologiczne w terenie w okolicach Stacji Terenowej w Uniemyślu
kwiecień-wrzesień	Uniemyśl	„W krainie apollo” – cykl prelekcji, spotkań oraz warsztatów obejmujących m.in. tworzenie ogrodów dla motyli
30 kwietnia	Owczary	Wiosenne Spotkanie z Łąką
29 maja	Uniemyśl	Dzień otwartych Domów Przystupowych w Stacji w Uniemyślu
3-6 czerwca	Owczary	Warsztaty botaniczne
2 lipca	Owczary	Letnie Spotkanie z Łąką
sierpień	Owczary	Obóz edukacyjno-przyrodniczy dla dzieci z niepełnosprawnościami
1 października	Owczary	Jesienne Spotkanie z Sadem

Relacja z XXXIX

Zjazdu Klubu Przyrodników

Karolina Banaszak, Robert Stańko

Obrazy Walnego Zgromadzenia Klubu Przyrodników. Fot. R. Ruta

Po pandemicznej przerwie powróciliśmy do tradycji corocznych Zjazdów Klubu Przyrodników. Tym razem Zjazd odbył się w Ośrodku Edukacji Przyrodniczej Zespołu Parków Krajobrazowych woj. wielkopolskiego w Łądzie nad Wartą w dniach 1-3.04.2022 r. Ośrodek mieści się w zabytkowym, odrestaurowanym dworze szlacheckim pochodzącym z XIX w., wokół którego rozpościera się park z kilkoma pomnikami przyrody. Położony jest na skraju zalewowej doliny rzeki Warty.

Tradycyjnie spotkanie rozpoczęliśmy w piątek późnym popołudniem. Spotkanie rozpoczął Tomek Krzyśków prelekcją pt. Pechowa Trzynastka, dotyczącą ptaków łownych. Tomek przybliżył aktualne dane na temat pozyskania poszczególnych gatunków oraz argumenty w toczącej się od kilku lat, gorącej dyskusji na temat rezygnacji z polowań na ptaki.

Następnie Marek Maciantowicz przedstawił swoją relację z podróży po Chinach i specyfikę chińskich ogrodów, nie tylko w kontekście przyrodniczym, ale również kulturowym i historycznym. Mogliśmy obejrzeć piękne zdjęcia z kilku miast i zachowanych tam zabytkowych ogrodów.

W sobotę o godz. 9 planowane było rozpoczęcie Walnego Zgromadzenia Klubu Przyrodników. Z powodu braku quorum przesunięte zostało ono na godzinę 10, a tuż po 9 swoją prelekcję rozpoczął Paweł Pawlaczyk. Przybliżył on szczegóły Europejskiej Strategii Ochrony Różnorodności Biologicznej m.in. wyjaśniając dokładnie czym jest zasada 30% powierzchni objętej ochroną i 10% powierzchni objętej ochroną ścisłą.

Po wystąpieniu Pawła o godz. 10 rozpoczęliśmy Walne Zgromadzenie Członków Klubu Przyrodników. Tradycyjnie rozpoczęło się od wyboru przewodniczącego obrad, którym został Marek Maciantowicz, sekretarza obrad, którym wybrano Karolinę Banaszak oraz Komisji Skrutacyjnej, w której skład weszli Tomasz Krzyśków oraz Paulina Grzelak. Następnie Prezes Klubu Robert Stańko przedstawił sprawozdanie merytoryczne z działalności Klubu, a Skarbnik - Paweł Pawlaczyk sprawozdanie finansowe. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej przedstawił jej przewodniczący Włodzimierz Kotwas. Po krótkiej dyskusji dotyczącej sprawozdań przystąpiono do głosowań. Podjęto uchwały przyjmujące

wszystkie 3 sprawozdania. Podjęto również uchwałę o udzieleniu absolutorium Zarządowi. Kolejnym punktem było przedstawienie planu pracy na 2022 rok. Robert Stańko omówił wszystkie planowane przedsięwzięcia, również w Stacjach Terenowych. Walne Zgromadzenie uchwałą przyjęło zaproponowany plan pracy.

Po przegłosowaniu sprawozdań i planu pracy przystąpiono do wyborów uzupełniających do Komisji Rewizyjnej. Prezes Klubu przedstawił kandydaturę Pani Krystyny Parady, która wyraziła zgodę. Innych kandydatur nie zgłoszono. Walne Zgromadzenie przegłosowało przyjęcie Pani Krystyny do Komisji Rewizyjnej.

W czasie Walnego Zgromadzenia uczczono również minutą ciszy pamięć Pana Włodzimierza Rudawskiego - jednego z członków założycieli Klubu.

W czasie obrad wręczono również Orle Pióra - nagrody za szczególny wkład w ochronę przyrody. W tym roku Laureatami Orlich Piór zostali Pan Adam Gatniejewski oraz Pan Jerzy Parusel.

Po zakończeniu Walnego Zgromadzenia powróciliśmy do prezentacji z programu Zjazdu. Swoje wystąpienie i wnioski płynące z obserwacji prac gospodarczych w Nadleśnictwie Gdańsk przedstawił Sławomir Zieliński. Następnie Wiktor Kotowski przedstawił założenia Nowej Strategii Ochrony Mokradeł, jaką wraz z zespołem przygotował na zlecenie Ministerstwa Klimatu i Środowiska.

Po przerwie obiadowej głos zabrała Paulina Grzelak, która przybliżyła tematykę wpływu pandemii na turystykę w polskich górach na przykładzie tzw. Korony Gór Polskich, czyli 28 najwyższych (lub prawie najwyższych) szczytów polskich pasm górskich.

Pozostając przy tematyce górskiej przeszliśmy do dwóch kolejnych prezentacji.

Paulina Grzelak w trakcie swojej prezentacji. Fot. K. Banaszak

Michał Makowski przedstawił program ochrony i reintrodukcji niepylaka apollo, który od kilku lat prowadzony jest w Karkonoskim Parku Narodowym. Mimo wielu trudności udaje się wyhodować coraz więcej osobników tego gatunku, które wypuszczane są na wolność, a ich jeszcze niewielka populacja utrzymuje się w miejscach wsiedlenia. Od projektu w Karkonoskim PN płynnie przeszliśmy do prezentacji projektu Life Apollo, który Klub realizuje właśnie we współpracy z Karkonoskim PN i kilkoma organizacjami z Czech i Austrii. Dotyczy on właśnie ochrony niepylaka apollo. Prezentację przygotowała i wygłosiła Magda Makowska. W ramach projektu w Stacji Terenowej Klubu w Uniemyślu powstanie kolejna hodowla gąsienic, co minimalizuje ryzyko niepowodzenia w hodowli, jakiego obawiali się pracownicy Parku.

Następnie Paweł Pawlaczyk przedstawił projekt Life MultiPeat, którego realizację

właśnie rozpoczął Klub przy współpracy z OTOP-em. Projekt dotyczy ochrony Torfowisk Orawsko-Nowotarskich.

Zmieniając nieco tematykę spotkania Rafał Ruta przybliżył problematykę biologii i ochrony poczwarówek, a Marek Maciantowicz opowiedział o historycznych zwierzyńcach jako cennych refugiach przyrodniczych.

Po kolacji obejrzelśmy diaporamę „Dolina ptaków” oraz film „Kraina Ujście Baryczy”

autorstwa Grzegorza Bobrowicza.

W niedzielę po śniadaniu grupa ok. 15 osób udała się na pieszą wycieczkę w dolinę Warty. Warunki pogodowe zapowiadały się dobrze. Po 5 minutach minęliśmy pierwszą z regionalnych, a może i nawet krajowych atrakcji - klasztor opactwa Cystersów. Położony na krawędzi doliny zabytek od kilku wieków stanowi trwały element malowniczego, kulturowego krajobrazu doliny

Uczestnicy XXXIX Zjazdu Klubu Przyrodników. Fot. R. Ruta

Mijając zespół klasztorny, wycieczka pomaszerowała dalej - polną drogą biegnącą u podstawy zboczy doliny. Mijaliśmy rozległe łąki w poszukiwaniu rozlewisk, a w nich niezliczonych stad nie tylko przelotnych, ale też lęgowych ptaków wodno-błotnych. Niestety, wydaje się, że Warta w tym roku, jak i prawdopodobnie od wielu już lat, nie wylała. Zamiast spodziewanych o tej porze roku setek tokujących batalionów, czajek i rycyków, z pomocą Rafała Ruty podziwialiśmy lokalną malakofaunę zasiedlającą resztki płytkich podmoklisk. Jako że lokalne bogactwo mięczaków nie wydawało się zbyt imponujące, dość szybkim tempem wycieczka udała się nad samą Wartę. Po drodze minęliśmy kolejną atrakcję – kilkunastometrowej wysokości wydmy śródlądową porośniętą częściowo lasem, ale też z niewielkimi płatami muraw napiaskowych. Zanim dotarliśmy do samej Warty kilka chwil poświęciliśmy znajdującym się na trasie starorzeczom. Niestety, pogoda zaczęła się pogarszać, dlatego jedyną atrakcją stało się tu niewielkie stadko krzyżówek oraz wypłoszona z trzcinowisk czapla siwa. Droga powrotna biegła najpierw wzdłuż Warty, a następnie polną drogą koło niewielkiego rozlewiska i fragmentu całkiem ładnych łągów nadrzecznych, na wyniesieniach płynnie przechodzących w grąd. W momencie mijania, a właściwie przeprawy przez niewielkie zgłębienie z resztkami wody wreszcie mieliśmy okazję zobaczyć jedną z oczekiwanych atrakcji – bataliony. Wprawdzie tylko przez kilka chwil i tylko kilka osobników znikających w szuwarze pobliskiego rozlewiska..., ale i tak było warto! Po kilku kolejnych przeprawach po dnie, chyba już historycznych, rozlewisk, a obecnie okresowych podmoklisk, dotarliśmy do Łądu.

Wycieczka w dolinie Warty. Fot. R. Ruta

- godny polecenia miłośnikom architektury barokowej oraz historykom (uchodzi za najstarsze opactwo cysterskie w Polsce). Zapewne też niejeden przyrodnik, w historii klasztoru, odnalazłby liczne ślady działalności Cystersów odciskające do dzisiaj swoje piętno na przyrodniczym charakterze tej części doliny Warty i okolic.

Laureaci

Ornithica

Piór 2022 r.

Rafał Ruta, Tomasz Kniola, Karolina Banaszak

Pan Adam Gatniejewski w trakcie odbierania nagrody z rąk Prezesa Klubu Roberta Stariko. Fot. R. Ruta.

Jego zainteresowanie tym gatunkiem zaczęło się 15 maja 1942 r., gdy do kamienicy w Krakowie, w którym mieszkał wraz z rodzicami, wpadł jeryzyk uszkodzając się o szybę. Od 1982 r. pan Adam jest mieszkańcem poznańskiej dzielnicy Piątkowo i tutaj zauważył, jak w trakcie termomodernizacji bloków z wielkiej płyty siedliska lęgowe jeryzyków zaczęły w szybkim tempie znikać. To skłoniło go do podjęcia działań, które trwają do dziś.

Wielokrotnie miał spotkania, prelekcje, lub wysyłał pisma celem ochrony jeryzyków i ich siedlisk do różnych osób i instytucji.

Adam Gatniejewski

Pan Adam Gatniejewski ma obecnie 93 lata i od lat 2000. skutecznie zabiega o ochronę jeryzyków nie tylko w Poznaniu, ale i w całej Polsce.

Do grona odbiorców należeli m.in.: przedstawiciele inwestorów i wykonawców robót termomodernizacyjnych i remontowych na budynkach, kierownictwa spółdzielni mieszkaniowych, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Poznaniu, Senacka Komisja Środowiska w Warszawie, senatorowie, Komisja Ochrony Środowiska Rady Miasta Poznania, Wydział Ochrony Środowiska UM Poznania, Wydział Architektury i Urbanistyki w UM Poznania, Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Wydz. Ochrony Środowiska UM Poznania, Wydział Budownictwa Politechniki Poznańskiej, Rada Wydziału Inżynierii Środowiska na Politechnice Poznańskiej, Sekcja Ornitologiczna Koła Leśników na Uniwersytecie Przyrodniczym, Związek Miast Polskich, Poznańska Spółdzielnia Mieszkaniowa, wiceprezydent Miasta Poznania Jerzy Stępień, Wielkopolska Izba Inżynierów Budownictwa, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, dyplomanci Wydziału Budownictwa na Politechnice Poznańskiej, poznańskie Starostwo Powiatowe, Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie, Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, urzędy miast Krakowa i Bydgoszczy, radio TOK FM, Gazeta Wyborcza, szkoły podstawowe, licea, gimnazja, koła naukowe.

Pan Adam Gatniejewski inwentaryzował siedliska jeryzyków w istniejących lub zamkniętych otworach do stropodachów na poznańskich osiedlach mieszkaniowych, konstatując, że około 38 tysięcy otworów stanowiących prawdopodobnie siedlisko tych ptaków zostało bezpowrotnie utraconych w wyniku prac termomodernizacyjnych w latach 1990. i 2000.

Składał wnioski do prokuratury o ukaranie winnych niszczenia siedlisk.

Dzięki panu Adamowi w Poznaniu zaczęto poważnie myśleć o ochronie jeryzyków i innych gatunków w budynkach, jest w mieście postacią znaną wśród urzędników oraz działaczy ochrony przyrody. Między innymi jego upór spowodował przyjęcie Poznańskiego Ptasiego Programu mającego na celu ochronę ptaków gniazdujących w budynkach, a w 2021 roku „Standardów ochrony ptaków i nietoperzy w miejskiej przestrzeni architektonicznej, w planowaniu i realizacji prac budowlanych, w tym remontowych i termomodernizacyjnych oraz odtwarzaniu ich siedlisk”.

Oby było jak najwięcej osób takich jak Pan Adam Gatniejewski, które nie szczędzą wysiłku, by ratować ptaki i ich siedliska w mieście.

Jerzy B. Parusel

Jerzy B. Parusel to człowiek-instytucja, niezwykle zasłużony dla ochrony przyrody Górnego Śląska.

Pan Jerzy Parusel tuż pod odebraniem nagrody. Fot. R. Ruta.

Wniosek o uhonorowanie jego dorobku wpłynął do Zarządu KP w maju 2021 r., jednak ze względu na ograniczenia związane z pandemią, nagrodę wręczaliśmy dopiero w bieżącym roku. Jerzy Parusel jest z wykształcenia leśnikiem, był pracownikiem Babiogórskiego Parku Narodowego, badał lasy masywu Babiej Góry, będące tematem jego rozprawy doktorskiej, a w ostatnich dekadach (1994-2020) był dyrektorem unikatowej jednostki samorządowej – Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Jest autorem kilkuset publikacji, redaktorem periodyków naukowych i popularnonaukowych oraz wydawnictw książkowych. Jednym z przyrodniczych dzieci Jerzego Parusela jest rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach – tutaj w latach 70. zeszłego wieku odnalazł bogatą populację liczydła górskiego, zainicjował program monitoringu populacji tego gatunku, doprowadził do objęcia jego stanowiska ochroną rezerwatową, jest także redaktorem i współautorem monumentalnej monografii rezerwatu (Parusel 2009). Brał on również udział w tworzeniu sieci Natura 2000 w województwie śląskim, a w ostatnich latach był zaangażowany w akcję Klubu Przyrodników „Rezerваты przyrody – czas na comeback!”. Jerzy Parusel uczestniczył m.in. w pracach Regionalnej Rady Ochrony Przyrody i Komitetu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk. Dr Parusel to także popularyzator wiedzy przyrodniczej, m.in. dał się szerzej poznać radiosłuchaczom w cyklu audycji Sekrety Przyrody (<https://www.radioem.pl/.../7440074.30-03-2022-Smutny...>).

Warto w tym miejscu napisać nieco więcej o Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, które zostało powołane w 1992 r. przez Wojewodę Katowickiego w celu badania, dokumentowania, ochrony i prognozowania stanu przyrody. Liczby opisujące działalność CDPGŚ są imponujące: w bazach

danych działających w Centrum zebrano ponad 100 tysięcy rekordów o różnorodności biologicznej; opublikowano ponad 300 artykułów naukowych i ok. 400 popularnonaukowych; podjęto ponad 3000 działań na rzecz ochrony przyrody; przeprowadzono ponad 1000 działań edukacyjnych. Centrum wydawało 5 czasopism i wydawnictw seryjnych (łącznie 126 tomów i numerów), wydało też 20 tomów wydawnictw zwartych. CDPGŚ posiadało 8-12 etatów, a pracę w nim podjęło na przestrzeni lat w sumie ok. 40 osób (dane obejmują okres do 2017, por. Parusel 2018). W kwietniu 2018 r. Centrum wyróżniono Złotą Odznaką Honorową za Zasługi dla Województwa Śląskiego. We wrześniu 2021 r. Sejmik Województwa Śląskiego podjął decyzję o likwidacji CDPGŚ. Centrum zakończyło 30-letnią działalność 31 marca 2022 r. Działalność CDPGŚ wykraczała daleko poza granice Górnego Śląska. To Centrum wydawało jedno z pierwszych regionalnych list niektórych grup organizmów, np. chrząszczy (Kubisz i in. 1998), przez kilka lat – do wydania ogólnopolskiej czerwonej listy w 2002 r. – była to publikacja, do której odwoływali się koleopterolodzy z całej Polski. Wydany przez CDPGŚ dwutomowy słownik przyrodników śląskich, autorstwa Mirosława Syniawy, można postawić za wzór podobnych opracowań.

Kubisz D., Kuśka A., Pawłowski J. 1998. Czerwona lista chrząszczy (Coleoptera) Górnego Śląska. CDPGŚ, Raporty Opinie, 3: 8-68.

Parusel J. B. (red.) 2009. Rezerwat przyrody Ochojec w Katowicach (Góry Śląsk). Monografia naukowo-dydaktyczna. CDPGŚ, Katowice, 592 str.

Parusel J. B. (red.) 2018. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska 25 lat w służbie ochrony przyrody (1992-2017). CDPGŚ, Katowice 2018

Syniawa M. 2006. Biograficzny słownik przyrodników śląskich, tom 1. CDGPŚ, Katowice, 460 str.

Syniawa M. 2019. Biograficzny słownik przyrodników śląskich, tom 2. CDGPŚ, Katowice, 488 str.

Fot. Rafał Ruta - wszystkie

TAJEMNICE KARBOŃSKIEGO LASU, *czyli geologiczna podróż po okolicach Uniemyśla* Kamila Grzesiak

W sobotę 9 kwietnia 2022 r. wspólnie z Nadleśnictwem Kamienna Góra reprezentowanym przez leśniczego szkółkarza Bartka Dymka oraz Rock'si Geoedukacją, czyli Roksaną Knapik odkrywaliśmy tajemnice karbońskiego lasu. Wydarzenie odbyło się w ramach tradycyjnej, cyklicznej imprezy Klubu, organizowanej na powitanie nadchodzącego sezonu wegetacyjnego, w czasie zjawiskowego pojawu kobierców kwitnącej śnieżycy wiosennej *Leucojum vernum*.

Temat geologiczny od dawna tlił się w głowach organizatorów z uwagi na niezwykle położenie tzw. Worka Okrzeszyńskiego, do którego oprócz Okrzeszyna należy i Uniemyśl, a wraz z nim nasza Sudecka Stacja Terenowa. Worek otoczony jest granicą państwową wytyczoną wzdłuż trzech pasm górskich. Od zachodu są to riolitowe Góry Krucze, będące częścią wulkanicznych Gór Kamiennych, od wschodu piaskowcowe Zawory zamykające pasmo Gór Stołowych oraz od południa Góry Jastrzębie z okazałym Jańskim Wierchem. Te górskie formacje zbudowane są z osadów niekiedy śródsudeckiej, w której skład wchodzi skały z okresu karbonu, permu, triasu i kredy. Oprócz atrakcyjnego ukształtowania terenu w okolicy znajduje się mnóstwo ciekawych skał i skałek oraz kilka hałd skrywających geologiczne tajemnice. Nasze sobotnie poszukiwania geologicznych skarbów skupiły się właśnie na pokopalnianych hałdach w Okrzeszynie.

Owe usypiska powstały w wyniku poszukiwań na tym terenie rud uranowych w latach 40. i 50. XX w. Założona wówczas kopalnia w Okrzeszynie była częścią Zakładów Przemysłowych R-1 w Kowarach, w których prowadzono wydobycie i przetwarzanie rudy uranowej. W czasie prowadzonych robót górniczych wydrążono dwa szyby o głębokości ponad 200 m, tworząc przy nich rozbudowaną infrastrukturę. Po kilku latach, w czasie których wydobyto ok. 4 tys. ton rudy, uznano wydobycie na skalę przemysłową za nieopłacalne i kopalnię zamknięto. Hałdy stały się za to miejscem poszukiwań geologicznych ciekawostek. Trzy godziny dłubania młotkami, pod okiem naszego geologicznego eksperta – Roksany Knapik, zaowocowały znalezieniem fragmentów skamieniałych paproci, kalamitów, czyli drzewiastych skrzypów i ich liściastych, przepięknych form - annularii. Odnaleźliśmy także łodygi bliżej nieokreślonych lepidodendronów. Z każdym znaleziskiem coraz dobitniej uświadamialiśmy sobie, że oto trzymane w dłoniach skamieniałe, roślinne artefakty przetrwały 300 mln lat. Jednocześnie pobudzały naszą wyobraźnię i jak portale czasoprzestrzenne przenosiły nas do karbońskich zagajników. To była piękna podróż, którą po zejściu z hałdy w Okrzeszynie kontynuowaliśmy w Stacji Terenowej w Uniemyślu dzięki bardzo interesu-

jącym, zarazem merytorycznym i malarskim opowieściom Roksany. Jej fotoprezentacja wzbogaciła naszą wiedzę o arcycekwawych geologicznych zasobach okolic Uniemyśla.

W części artystycznej uczestnicy wzięli udział w warsztatach malarstwa i kolażu łupkowego. Powstało wiele ciekawych nałupkowych malowideł, mogących śmiało konkurować z naskalnymi dziełami w Lascaux 😊. Na wysokim poziomie utrzymała zaangażowanie uczestników chiropterolożka Ania Bator-Kocoł, która dopełniła geologiczno-artystyczne głowy wiedzą o faunie zamieszkującej jaskinie i sztolnie. Co prawda pierwszą odpowiedzią młodocianego uczestnika na pytanie o mieszkańców okolicznych jaskiń był niedźwiedź, to jednak dalej królowały już tylko nietoperze. Jednego z nich uczestnicy spotkania mogli nawet własnoręcznie nakar-

mić.

Poza karbońskimi pamiątkami, wśród których najbardziej spektakularny jest fragment skamieniałego drewna na Jańskim Wierchu, w Okrzeszyńskim Worku można odnaleźć wiele minerałów i interesujących form skalnych, czy zastygłych w czasie procesów wulkanicznych. Uchyliliśmy ledwie rąbek tajemnicy. Zapraszamy do pogłębienia geo-zażyłości na kolejnych geo-wydarzeniach w Uniemyślu. Wszystkiego dowiecie się z facebook'owego fanpage'a Stacji Terenowej Klubu Przyrodników w Uniemyślu.

Wiosenne Spotkanie z Łąką w OWCZARACH

Ewa Drewniak

Fot. Natalia Jarczycka (wszystkie).

Spotkanie tradycyjnie zaczęliśmy wycieczką na murawy kserotermiczne. Była opowieść o lodowcu sprzed tysięcy lat, o kształtowaniu się doliny Odry, o zmianach w krajobrazie spowodowanych działalnością człowieka. Były obserwacje małego kleszcza i dużej oleicy krówki, były wiosenne kwiaty muraw i wspinaczka po stromych zboczach doliny.

Po wycieczce zmiana aktywności i warsztaty plastyczne z Jagodą Gąsiorowską, dzięki której dzieci i dorośli wyczarowywali przepiękne, niepowtarzalne, ręcznie malowane torby - malowane zwyczajnie pędzlami i glinianymi stemplami, zrobionymi przez Jagodę.

Marta Jermaczek-Sitak opowiadała o nauczaniu o przyrodzie i w przyrodzie, o tym jak do nauczania i uczenia się potrzebna jest więź i kontakt z przyrodą, i jak taka alternatywna edukacja funkcjonuje w praktyce, na przykładzie Wolnej Szkoły z Zielonej Góry.

Dwa tygodnie temu temu (30 kwietnia) zorganizowaliśmy Wiosenne Spotkanie z Łąką. Na takich imprezach staramy się połączyć edukację z przyjemnym spędzaniem czasu na dworze, i to się chyba udaje.

W polowej kuchni podwórkowej działały Ola i Krysia. Wyczarowały trzy pełne warzywne kociołki nad ogniskiem. Pomimo naprawdę dużej liczby uczestników spotkania, jedzenia nam nie zabrakło.

Była też muzyka. Grupą dorosłych pokierowała rozśpiewana Alicja Szafran, która śpiewu nauczyła się sama, więc bez trudu nauczyła grupę dwóch pieśni.

Grupę instrumentalną, złożoną tylko z bardzo młodych bębniarzy, prowadził Grzegorz Zawiliński.

Pomimo krótkiego czasu próbowania, w pewnym momencie obie grupy połączyły się i wykonały wspólnie cały utwór wokalnie-instrumentalny. To była dobra zabawa i dobre emocje.

Magda Mądrowska-Okolów wprowadziła nas w tajemniczy mikroświat glebowy. Było oglądanie gleby pod binokulem i oznaczenie gleby pobranej w różnych miejscach w Owczarach, za pomocą klucza do oznaczania gleb.

Zwieńczeniem spotkania była gra terenowa dla każdego, bo do rozwiązania zadań potrzebna była współpraca – przydatne okazały się doświadczenie dorosłych i spostrzegawczość dzieci.

Wszystkim serdecznie dziękujemy za uczestnictwo i pomoc w organizacji, i już teraz zapraszamy na kolejne - Letnie Spotkanie z Łąką, które planujemy na 2 lipca 2022 r.

Spotkanie zorganizowaliśmy w ramach projektu „Przyroda na zbczcu doliny” sfinansowanego przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Projekt realizujemy wspólnie z Fundacją Inicjatyw Przyrodniczych Dziupła.

Zdjęcia: Natalia Janczycka

Międzynarodowy projekt ochrony Niepylaka apollo/ Projekt ochrony Niepylaka apollo

Julia Hava

Klub Przyrodników realizuje obecnie kolejny międzynarodowy projekt LIFE- Ochrona niepylaka apollo *Parnassius apollo* w Polsce, Czechach i Austrii. Projekt realizowany jest we współpracy z partnerami: Karkonoskim Parkiem Narodowym, Instytutem Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie oraz organizacjami z Czech - Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty, Český svaz ochránců přírody i Austrii - European Wilderness Society.

Przed karczmą w Uniemyślu.

LIFE Apollo2020 - zespół.

Głównym celem projektu jest odtworzenie populacji niepylaka apollo w Sudetach i Białych Karpatach oraz wzmocnienie populacji w Alpach austriackich. Po polskiej stronie projekt wspiera kontynuowanie hodowli niepylaka w Karkonoskim Banku Genów w Jagniątkowie oraz pozwala utworzyć nową hodowlę w Stacji Terenowej Klubu Przyrodników w Uniemyślu. Druga hodowla pozwala zmniejszyć ryzyko związane z załamaniem się hodowli w KPN, a także dostarczyć osobników do odtworzenia populacji w Sudetach. W pierwszej kolejności motyle będą wypuszczane na terenie dwóch obecnie istniejących ostoi na terenie Sudet: na Chojniku w Karkonoszach oraz w rezerwacie Kruczy Kamień. W ramach projektu - na terenie Stacji Terenowej w Uniemyślu - przy hodowli powstanie ogród z roślinami żywicielskimi - ogród niepylaka apollo. Wokół ogrodu rozwinęte zostaną liczne działania edukacyjne. Projekt trwać będzie do marca 2028 r. i na pewno na łamach Boćka będziemy zamieszczać informacje o postępach i sukcesach projektu.

W pierwszych dniach kwietnia 2022 r. odbyło się pierwsze spotkanie zespołu projektu w siedzibie KPN w Jagniątkowie. W ramach wizyty pierwsze gąsienice niepylaka zostały przekazane pracownikom Stacji Terenowej w Uniemyślu - jako symboliczne rozpoczęcie nowej hodowli. Ustalono także organizację konferencji dotyczącej ochrony niepylaka apollo. Data wydarzenia zostanie opublikowana wkrótce.

Projekt jest finansowany z Funduszy Unijnych LIFE (60%), Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (35%) oraz środków własnych Klubu Przyrodników.

Fotografie:
Anna Bator-Kocoł, Max Rossberg, Julia Hava

Przekazanie gąsienic niepylaka

Działania projektowe zakładają m.in. wykup gruntów, renaturyzację zdegradowanych torfowisk, pomiary emisji gazów cieplarnianych, stworzenie europejskiej platformy do wymiany informacji o torfowiskach, rozwój koncepcji paludikultury, monitoring kluczowych wskaźników, opracowanie krajowych analiz i zaleceń dotyczących uwzględnienia ochrony torfowisk we Wspólnej Polityce Rolnej i wdrażaniu Ramowej Dyrektywy Wodnej, jak również działania komunikacyjne i edukacyjne.

Na terenie Polski projekt realizowany jest na terenie obszaru Natura 2000 PLC120003 Torfowiska Orawsko–Nowotarskie, a główne działania skupiają się na poprawie warunków hydrologicznych w obrębie torfowisk. W związku z tym zaplanowano m.in. takie działania jak przebudowę rowów melioracyjnych przez zaopatrzenie ich w różnego rodzaju ograniczniki odpływu czy wypłaszczenie stromych skarp wyrobisk torfowych. Planowane są również działania monitoringowe, tj. monitoring roślinności przez interpretację powtarzalnie wykonywanych ortofotomap ze zdjęć wielospektralnych z drona, monitoring roślinności na stałych powierzchniach badawczych, monitoring poziomu wody, pomiar bilansu gazów cieplarnianych oraz szereg działań edukacyjnych i z zakresu komunikacji społecznej.

*Torfowiska Orawsko–Nowotarskie.
Fot. Tomasz Wilk, OTOP*

LIFE MultiPeat

Dorota Horabik

Klub Przyrodników od września 2021 roku wraz z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Ptaków (OTOP) realizuje międzynarodowy projekt LIFE20 CCM/DE/001802 pn. „Multi-stakeholder Landscape and Technical Innovation leading to Peatland Ecosystem Restoration”. Projekt realizowany jest na terenie pięciu państw: Irlandii, Belgii, Holandii, Niemiec oraz Polski przez takie organizacje jak: NABU, Eurosite, Natuurpunt, Natuurmonumenten, Uniwersytet Galway. Głównym celem projektu jest wypracowanie optymalnego sposobu odtwarzania systemów hydrologicznych zdegradowanych torfowisk w kontekście przeciwdziałania zmianom klimatycznym.

Torfowiska Orawsko–Nowotarskie. Fot. Tomasz Wilk, OTOP

Widok na murawę w dolinie Bobru. Fot. M. Dziubek

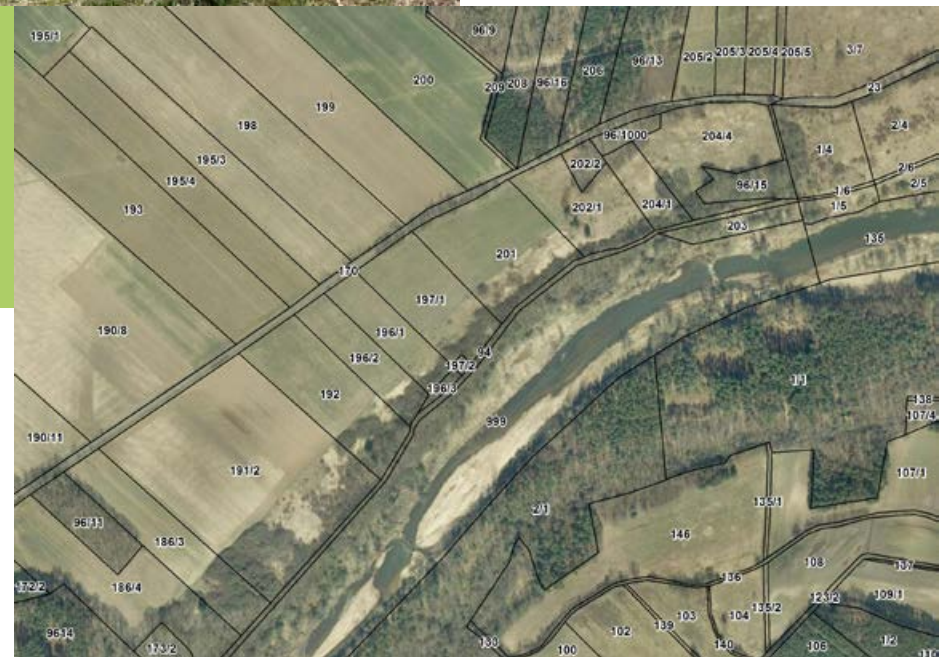
Szczególnie serdecznie dziękujemy Panu Arturowi Kawie, który był głównym darczyńcą dotychczasowych zakupów, wspierając nas nie tylko finansowo i bez którego pomocy przedsięwzięcie w takim zakresie nie mogłoby być zrealizowane.

Z zebranej dotychczas kwoty pozostało niespełna 6 000 zł, natomiast na zakup trzeciej działki (o pow. 0,9 ha), którego realizację planujemy w czerwcu, potrzebna jest kwota ok. 21 000 zł. Otrzymaliśmy na ten cel kilka kolejnych darowizn. Jednocześnie udało nam się zdobyć finansowanie na zakup całej działki przy wsparciu WWF Polska. Podjęliśmy więc decyzję, że za otrzymane darowizny postaramy się kupić kolejną działkę. Serdecznie dziękujemy wszystkim darczyńcom! Ewentualną pozostałą kwotę przeznaczymy na działania ochronne na nowo zakupionych murawach.

Murawy nad BOBREM → już prawie finca!

Andrzej Jermaczek

Serdecznie dziękujemy wszystkim Osobom, które w ubiegłym roku wsparły naszą akcję ochrony muraw kserotermicznych nad dolnym Bobrem. Otrzymaliśmy wówczas 102 wpłaty na łączną kwotę 45 175 zł. Po długich perturbacjach związanych z podziałami geodezyjnymi udało się nam wydzielić trzy działki o łącznej powierzchni 2,35 ha i zakupić dwie z nich. Z zebranej kwoty wydaliśmy 39 558,12 zł. Za działki zapłaciliśmy właścicielom 31 000 zł, podział geodezyjny kosztował 6.000 zł, a opłaty związane z zakupem 2 558,12 zł.

Pierwsze działania ochronne na murawach zostały już wykonane.

A działania z zakresu czynnej ochrony już podjęliśmy. Wiosną ubiegłego roku wydzierżawiliśmy także na długi okres kolejnych 5 działek przylegających do naszych, dysponujemy więc pasem krawędzi doliny o długości ok. 1 km, obejmującym najcenniejsze fragmenty muraw. W sumie jest to ok. 3 ha muraw i ok. 3 ha gruntów porośniętych różnymi stadiami sukcesji zarośli tarniny, glogów i innych krzewów, częściowo do usunięcia i przywrócenia muraw.

Już na początku kwietnia rozpoczęliśmy usuwanie nagromadzonej przez lata nieużytkowania materii oraz najmłodszych nalców krzewów. Murawy zostały wykoszone, a biomasa dzięki zaangażowaniu naszych członków i sympatyków zgrabiona i usunięta z powierzchni. Wszystkim, którzy zaangażowali się w czynną ochronę muraw serdecznie dziękujemy. W lipcu planujemy rozpoczęcie wypasu owiec. Jeśli chciałbyś pomóc w ochronie muraw, kontaktuj się ze Stacją Klubu w Owczarach.

ZMARŁ Włodzimierz Rudawski

W dniu 6 marca 2022 r., w wieku 69 lat, zmarł Włodzimierz Rudawski – doskonały przyrodnik, leśnik, jeden z członków założycieli Klubu Przyrodników, nasz Kolega i Przyjaciel.

Przez pierwsze kilkanaście lat istnienia Klubu był w jego zarządzie, pełniąc funkcję skarbnika, później przez wiele lat był przewodniczącym Komisji Rewizyjnej. Całe swoje dorosłe życie przepracował jako inżynier nadzoru w Nadleśnictwie Trzciel, ale jego pasją były ptaki. Był współautorem pierwszej książki wydanej przez Klub – monografii „Ptaki Ziemi Lubuskiej”, z jego inicjatywy powstał leżący na północ od Trzciela rezerwat ornitologiczny „Jezioro Wielkie” oraz obszar chroniony Klubu Przyrodników „Łąki nad Obrą”, nad którymi do końca życia sprawował społeczną opiekę. Przez całe życie angażował się w ochronę przyrody i edukację, zawsze znajdował na to czas i nigdy nie odmawiał pomocy. Był człowiekiem niezwykle pogodnym, w ciągu ponad 40 lat znajomości nigdy nie widzieliśmy go zagniewanego czy nie w humorze. Żegnaj Włodziu!

